

DE PAROCHIES VAN HET BISDOM DOORNIK, 1400-1559

M. VLEESCHOUWERS - VAN MELKEBEEK °

Het bisdom Doornik is in 1146 autonoom geworden tegenover de vroegere unie met het bisdom Noyon. Het bisdom Doornik werd aanvankelijk bestuurlijk ingedeeld in twee aartsdiaconaten, te weten Doornik en Vlaanderen. Dit laatste aartsdiaconaat omvatte de latere aartsdiaconaten Brugge en Gent. In 1272 werd het aartsdiaconaat Vlaanderen gesplitst in de twee aartsdiaconaten Brugge en Gent, met telkens aan het hoofd een aartsdiaken. Tot 1272 waren er dus twee aartsdiakens in het bisdom Doornik, vanaf 1272 drie¹. Deze aartsdiaconaten waren op hun beurt ingedeeld in decanaten², met aan het hoofd een landdeken of deken van kristenheid. Het aartsdiaconaat Doornik telde tot 1369 vier decanaten (Doornik, Helkijn, Kortrijk en Rijsel). Op 27 april 1369 scheidde Filips van Arbois, bisschop van Doornik, 31 parochies af van het decanaat Rijsel en richtte er het decanaat Seclin mee op³. Vanaf 1369 telde het aartsdiaconaat Doornik

° Docent Vakgroep Middeleeuwse Geschiedenis Universiteit Gent, Blandijnberg 2, 9000 Gent.

1. Vleeschouwers-Van Melkebeek M., *De officialiteit van Doornik. Oorsprong en vroege ontwikkeling (1192-1300)*, Brussel, 1985, p. 132.

2. Zie het standaardwerk van Jacques Fr., *Le diocèse de Tournai (1690-1728) et ses divisions archidiaconales et décanales de 1331 à 1789. Cartes de géographie historique*, Brussel, 1973.

3. Doornik, Rijksarchief, *Cartulaires*, 74, f° 127 v°. - Een eerste gebrekkige uitgave, waarin 10 parochies worden overgeslagen, werd gepubliceerd in de *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique*, I, 1864, p. 479-480. Deze uitgave wordt vermeld door Jacques, *o.c.*, p. 57 n. 2. Ook de uitgave door Leuridan Th., *Histoire de Seclin*, III, *Documents*, Rijsel, 1939, p. 168-169, nr. 132 slaat de zelfde tien parochies over, vermoedelijk daar Leuridan de uitgave in de *Analectes* gewoon heeft overgenomen zonder collationeren.

5 decanaten (Doornik, Helkijn, Kortrijk, Rijsel en Seclin). Het aartsdiaconaat Brugge, opgericht in 1272, bevatte drie decanaten, te weten Brugge, Aardenburg en Oudenburg. Het aartsdiaconaat Gent, eveneens opgericht in 1272, telde vier decanaten, namelijk Gent, Oudenaarde, Roeselare en Waas. Kortom: het bisdom Doornik, in 1146 autonoom, telde twee aartsdiaconaten tot 1272 (Doornik en Vlaanderen), vanaf 1272 drie aartsdiaconaten (Doornik, Brugge en Gent). Er zijn elf decanaten tot 1369, nadien twaalf.

* *
*

Het standaardwerk in verband met zowel de aantallen decanaten en parochies in het bisdom Doornik van het Ancien Régime, als de toewijzing van parochies aan een gegeven decanaat is dat van Fr. Jacques, *Le diocèse de Tournai (1690-1728) et ses divisions archidiaconales et décanales de 1331 à 1789. Cartes de géographie historique*, Brussel, 1973. Bij het opstellen van de indices van plaatsnamen bij de voorbereiding van de uitgave⁴ van de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit de 15e eeuw⁵ bleek het noodzakelijk om de parochie-lijsten, zoals bij Jacques uitgegeven, nader te onderzoeken aan de hand van hoofdzakelijk onuitgegeven materiaal en om deze lijsten aan te vullen en zonodig te verbeteren. De doelstelling van dit artikel is de resultaten van dit onderzoek kenbaar te maken. De voorstelling der middeleeuwse parochie-lijsten bij Jacques biedt net iets te weinig inzicht in het evoluerend karakter van de aantallen parochies binnen het bisdom Doornik in de 15e en 16e eeuw.

4. Vleeschouwers-Van Melkebeek M. (ed.), *Rekeningen van de officialiteit van Doornik, 1429-1481*, Brussel (K.C.G., publikaties in-quarto), uitgave ter perse.

5. Rijsel, Archives Départementales du Nord, 14 G 105 (13 ff. - 1.7.1429-30.6.1430), 14 G 91 (151 ff. - 1.7.1446-30.6.1447), 14 G 92 (165 ff. - 1.7.1447-30.6.1448), 14 G 93 (160 ff. - 1.7.1461-30.6.1462), 14 G 94 (165 ff. - 1.7.1470-30.6.1471), 14 G 95 (80 ff. - 24.11.1473-30.6.1474), 14 G 96 (131 ff. - 1.7.1474-30.6.1475), 14 G 97 (103 ff. - 1.7.1476-30.6.1477), 14 G 98 (95 ff. - 1.7.1479-30.6.1480), 14 G 99 (83 ff. - 1.7.1480-30.6.1481). - In de uitgave werden de onderscheiden posten in de rekeningen doorlopend genummerd van 1 tot 16.699. De hierna volgende verwijzingen gebeuren naar deze nummers.

Wat nu het aantal parochies per decanaat betreft, moet inderdaad vooraf vastgesteld worden dat dit aantal varieerde. Niet enkel de demografische evolutie der parochies maakte splitsingen of samensmeltingen (jumelages) noodzakelijk. Oorlogen en/of overstromingen brachten soms een tijdelijke, soms een definitieve onderbreking teweeg in het bestaan van zekere parochies.

De instrumenten die voor het bisdom Doornik⁶ ter beschikking staan om dit evoluerend aantal te volgen zijn velerlei.

Fiscale documenten zoals de pouillé's bestrijken in principe het gehele bisdom en horen alle bestaande parochies van het ogenblik te registreren. Pouillé's zijn tabellen met de bestuurlijke indeling van het bisdom in aartsdiaconaten, decanaten en parochies, vaak met de namen van de *collatores* of begevers van deze *beneficia*, m.a.w. van degenen die het recht hadden op voordracht bij de bisschop van kandidaten ter benoeming tot pastoor. Dit recht op voordracht werd belast en deze belasting veroorzaakte registratie, vaak met gedetailleerde lijsten van de werkelijke en van de dienstdoende pastoors. De bedoeling van de pouillé's is toe te laten een vooropgesteld bedrag van taxatie om te slaan over de beneficie-dragers in een bisdom. Het basisdocument voor pouillé's was de loutere lijst van kerkelijke en/of wereldlijke *patroni* of *collatores*, zonder taxatiebedragen. Het nadeel van pouillé's als historische bron is wel dat zij vaak vroegere toestanden weerspiegelen en parochies lijken te taxeren die in feite niet meer bestonden.

Voor het bisdom Doornik van voor 1561 zijn er ten minste acht pouillé's bewaard. Vier ervan dateren uit de 14e eeuw, respectievelijk van 1331, van 1362, van [voor 1364] en van de [14e eeuw]. Drie dateren uit de 15e eeuw, respectievelijk van 1455, van 1460, van 1465. Ten slotte dateert een pouillé van [voor 1560].

6. Het niveau van het bisdom overstijgend, vormt de documentatie van pauselijke benoemingen en bekrachtigingen van benoemingen vanuit Rome en Avignon, uitgegeven door de *Ecole française de Rome* en door het Belgisch Historisch Instituut te Rome (*Analecta Vaticano-Belgica*), een interessante rechtstreekse bron voor de kennis van de parochies in een gegeven periode. Op het ogenblik zijn de gepubliceerde systematische ontleding der registers gevorderd tot het laatste kwart der 14e eeuw.

Uit 1331⁷ (verder: 1331) dateert een pouillé met de taxatie, te innen door de abt van de abdij van Saint-Nicolas-des-Prés bij Doornik, ten behoeve van de koning van Frankrijk. In deze pouillé worden de *collatores* of *patroni* niet vermeld⁸, evenmin als in de volgende pouillé uit 1362⁹ (verder: 1362). De pouillé¹⁰ van [voor 1364] (verder: [voor 1364]) is van het type der lijsten van louter *patroni* met recht op voordracht ter benoeming van de pastoors. Deze lijst dateert alleszins van voor de splitsing van het decanaat Rijsel in 1369, aangezien binnen het decanaat Rijsel alle parochies vermeld worden die in 1369 naar het decanaat Seclin zouden overgaan. In het decanaat Aardenburg wordt de abt van de Sint-Pietersabdij te Gent nog vermeld als *collator* van de parochie Groede die als Groede-Oost¹¹ in de pouillé van 1331 vermeld wordt. De parochie Groede of Moorskerke wordt nog niet vermeld¹². Daarom dateren wij deze lijst van [voor 1364].

7. Gent, Rijksarchief, *Staten van Vlaanderen*, 963, ff. 1 r°-21 v° (afschrift ca. 1465 in: Gent, l.c., *Gedeponneerd fonds Bisdom en Sint-Baafs*, R 213, ff. 83 r°-112 v°). - Uitgave: Piot Ch., *Les limites et les subdivisions de l'ancien diocèse de Tournai*, in: *Annales de la Société d'émulation pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre*, 22, 1870, p. 184-228 (inleiding: p. 175-183). - Zie Jacques, o.c., p. 13-37.

8. J. Deharveng en A. de Ghellinck, *Répertoire des paroisses et des chapelles, in: Circonscriptions ecclésiastiques. Chapitres, abbayes, couvents en Belgique avant 1559* (Histoire de l'Eglise en Belgique, Tome complémentaire I, Texte), Brussel, 1948, p. 9, n. 3.

9. Longnon A., *Pouillés de la province de Reims*, I, Parijs, 1908, p. 385-415, naar een handschrift in het Vaticaan Archief, Armario XXXII, nr. 9 (*ibidem*, p. VII en p. LVIII). - Dat deze pouillé voor het gehele aartsbisdom Reims eerder uit het jaar 1372 zou dateren dan uit 1362 (*ibidem*, p. VII-VIII), is onwaarschijnlijk daar het decanaat Seclin in deze pouillé nog niet afgesplitst is uit dat van Rijsel (tot deze splitsing werd beslist in april 1369).

10. Doornik, Onze-Lieve-Vrouwekathedraal, Kapittelarchief, cartularium F, ff. 110 r°-110 (sexies) v°; Doornik (f° 110 r°); Helkijn (f° 110 v°); Oudenaarde (f° 110 (bis) r°); Gent (ff. 110 (bis) v°-110 (ter) r°); Waas (ff. 110 (ter) r°-v°); Aardenburg (ff. 110 (ter) v°-110 (quater) r°); Rijsel (ff. 110 (quater) r°-v°); Kortrijk (f° 110 (quinquies) r°); Roeselare (ff. 110 (quinquies) v°); Brugge (f° 110 (sexies) r°); Oudenburg (f° 110 (sexies) v°).

11. Zoals Gottschalk M. K. E. (*Historische Geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen*, I, Assen, 1955, p. 104 n. 3) opmerkte, staat de benaming "Groede", ook zonder de toevoeging "Oost", soms voor de parochie Nieuwkerk (b.v. in 1281). Groede-Oost wordt reeds omstreeks 1270 vermeld (Gottschalk M. K. E., *Historische Geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen*, II, Assen, 1958, p. 244, n. 2).

12. De parochie Moorskerke wordt voor het eerst vermeld in 1364 (Gottschalk, o.c., I, p. 29 n. 1, 104 n. 3, 129, 156).

In een pouillé uit de [14e eeuw] (verder: [14e eeuw]), bewaard in een afschrift uit 1482¹³, staan de *collatores* of *patroni* wel vermeld. Voor de decanaten Brugge, Gent, Helkijn, Rijsel, Oudenburg, Roeselare, Seclin, Doornik en Waas bestaat een pouillé¹⁴ uit het jaar 1455 (verder: 1455). Voor de decanaten Aardenburg, Oudenaarde en Kortrijk bestaat een pouillé uit het jaar 1460¹⁵. Een pouillé¹⁶ (met enkel de parochies en *beneficia* binnen het rechtsgebied van de hertog van Bourgondië) uit 1465 (verder: 1465) is opgemaakt door Pieter de Vlenke, voorheen zegelaar van de officialiteit van Doornik. Ten slotte is een pouillé van voor 1560-1561 (verder: [voor 1560]) bewaard¹⁷. Vervolgens is er documentatie die eveneens het gehele bisdom bestrijkt maar in feite slechts een gedeeltelijke doorsnede biedt van een aantal parochies op een gegeven ogenblik. De rekeningen van de officialiteit van Doornik¹⁸ vallen in deze categorie daar zij enkel

13. Longnon, *Pouillés*, I, p. LVIII-LX; uitgave: *ibidem*, I, p. 416-451. - Longnon dateert foutievelijk het afschrift uit 1492 (*ibidem*, p. LVIII, met verwijzing naar p. 451 E). De juiste datum van het afschrift is 9 mei 1482, wat overeenstemt met het 11e pontificaatsjaar van Sixtus IV († 1484). Longnon, *l.c.*, p. LVIII-LIX, drukte twijfels uit ten aanzien van de historische waarde van dit afschrift. Het afschrift van deze 14e-eeuwse pouillé leert een niet-geïdentificeerde parochie Hausin kennen onder het patronaat van de abt van de Cysoing-abdij (Longnon, *l.c.*, p. 417 c en *e.l.*, II, Parijs, 1907, p. 851). Jacques, *Le diocèse de Tournai*, vermeldt noch Hausin noch een mogelijke identificatie.

14. Doornik, Kathedraal, Kapittelarchief, deel van hs. 75. - Uitgave: Warichez J., *Etat bénéficial de la Flandre et du Tournais au temps de Philippe le Bon (1455)*, Leuven, 1912; vermelding van de bron: *ibidem*, p. 10-11.

15. Uitgave: Warichez, *o.c.*, p. 312-342 (Brugge, Bisschoppelijk Seminarie).

16. Gent, Rijksarchief, *Gedeponeerd fonds Bisdom en Sint-Baafs*, R 213, ff. 113 r°-153 v°. - Zie Prevenier W., *De verhouding van de Clerus tot de locale en regionale Overheid in het Graafschap Vlaanderen in de Late Middeleeuwen*, in: Bronnen voor de religieuze geschiedenis van België. Middeleeuwen en Moderne Tijden. Actes du Colloque de Bruxelles 30 nov.-2 déc. 1967 (I^e et IIe sections), Leuven, 1968, p. 15, n. 31.

17. Uitgave: [Huguet L.-A.-J.] (ed.), *Liste des bénéfices du diocèse de Tournay. Divisée par Doyennetz avant l'Erection des nouveaux evechés par Philippe 2 Roi d'Espagne en 1560*, in: *Bulletins de la Société historique et littéraire de Tournai*, 16, 1874, p. 173-210 (Rijsel, Bibliothèque municipale). - Zie ook: Jacques, *o.c.*, p. 16 en p. 40-60.

18. Voor de 15e eeuw is de uitgave van de rekeningen van de officialiteit van Doornik ter perse (zie hoger, noot 4). - Voor de 16e eeuw staan 5 rekeningen binnen het bisdom Doornik van voor 1559 ter beschikking: Rijsel, Archives Départementales du Nord, 14 G 100 (185 ff. - 1.7.1511-30.6.1512), 14 G 101 (220 ff. - 1.7.1519-30.6.1520), 14 G 102 (92 ff. - 1.7.1520-30.6.1521), 14 G 103 (236 ff. - 1.7.1528-30.6.1529), 14 G 104 (211 ff. - 1.7.1530-30.6.1531).

die parochies registreren wiens parochianen inkomsten en/of uitgaven veroorzaakten binnen een gegeven boekjaar. Waardevol bij deze bronnen is dat zij volkomen actueel waren wat de aanduiding van de parochies betreft. Het ging om individuen en het was essentieel precies te registreren in welke parochie deze individuen woonden. Eveneens tot deze categorie hoort een rekening van de secretaris van de vicarissen-generaal van de bisschop van Doornik voor het boekjaar 1487/1488. Deze rekening situeert zich in de periode van schisma in het bisdom Doornik, met meerdere simultane kandidaat-bisschoppen. De hier langs zijn vicarissen-generaal vertegenwoordigde bisschop is Jan Monissart, in *Romana Curia residens*¹⁹. Slechts de namens hem doorgevoerde pastoors-benoemingen zijn aangeduid. Deze rekening bevat geen lijst van alle parochies met hun pastoor(s). Ten slotte is, voor de periode 1460-1469, de inhoud van een nu verloren register²⁰ bekend met benoemingen binnen hun parochie van pastoors, kapelaans en kosters.

Bovendien zijn er bronnen die op een meer beperkt bestuurlijk niveau functioneren. De rekeningen van de zegelaar te Brugge van de Doornikse officialiteit beslaan enkel het aartsdiaconaat Brugge, m.a.w. de drie decanaten Brugge, Aardenburg en Oudenburg. Dergelijke rekeningen zijn bewaard voor de rekenjaren 1432/1433²¹ en 1441/1442²². Deze

19. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 316 r°-327 v°.

20. Olim Bergen, Rijksarchief, *Evêché de Tournai*, 197: *Registrum collationum et aliorum actorum per dominos vicarios reverendi in Christo patris ac domini mei, domini Guillermi, miseratione divina Tornacensis episcopi, ac etiam per ipsum dominum episcopum, inchoatum per me Johannem Hermetis, publicum apostolica auctoritate ac curiae episcopalis Tornacensis scribam sive secretarium, anno Domini millesimo cccc^{mo} sexagesimo, mensis Septembris die XXVI^{ma}*. - Het register van benoemingen is sedert mei 1940 niet meer voorhanden, maar de inhoud ervan is ons gelukkig grotendeels bekend op basis van in de 19e eeuw gemaakte regesten, gepubliceerd in een vervolg-bijdrage, getiteld: *Priesterlijke benoemingen uit den ouden tijd*, in: *Fragmenta. Maandschrift voor de Geschiedenis van Steden en Dorpen in Vlaanderen* (red. G. Carton, D. De Somviele, H. Hosdey, J. Samyn), Tielt, 1ste reeks, 1ste tot 3de jaar, november 1886-oktober 1889; 2d reeks, 4de en 5de jaar, januari 1890-december 1891.

21. Rijsel, A.D.N., B 20038/19887. - Zie Vleeschouwers-Van Melkebeek M., *Aperçu typologique des principales sortes de registres produits par l'officialité de Tournai au moyen âge, avec notes sur le registre de sentences de Bruxelles (1448-1459)*, in: *Bronnen voor de Geschiedenis van de Instellingen in België. Handelingen van het Colloquium te Brussel*, 15.-18.IV.1975, Brussel, 1977, p. 427.

22. Rijsel, A.D.N., 14 G 107bis. - Zie Vleeschouwers-Van Melkebeek, *Aperçu*, p. 427.

rekeningen bevatten wat de zegelaar inde aan zegelrechten en, per parochie, aan boeten en straffen vanwege de geëxcommuniceerden en interdict-gestraffen. Voor de meeste parochies van het aartsdiaconaat Brugge is informatie bewaard uit 1527 (verder: 1527). Uit dat jaar dateert een petitie van de pastoors uit het Vrije van Brugge en het Appendantsche²³ om te bewijzen dat zij overbelast werden.

Op een nog lager bestuurlijk niveau, dat van het decanaat, zijn eveneens rekeningen bewaard. Vaak werden hier de data van aanstelling of overlijden van de individuele pastoors genoteerd of de stand van het proces over de toewijzing van de parochie als *beneficium cum cura*. Rekeningen van landdekens rapporteren tevens over wie in het decanaat pastoor is van welke parochie. Zulke decanale rekeningen zijn bewaard voor de boekjaren 1551/1552²⁴, 1552/1553²⁵ en 1553/1554²⁶ in het decanaat Brugge, voor de boekjaren 1429/1430²⁷, 1532/1533²⁸ en 1559/1560²⁹ in het decanaat Aardenburg, voor het boekjaar 1556/1557³⁰ in het decanaat Oudenburg en voor de boekjaren 1438/1439³¹, 1442/1443³², 1515/1516³³ in het decanaat Roeselare. Voor het decanaat Oudenburg is bovendien een staat bewaard van de seculiere clerus uit 1540³⁴ om bij te dragen voor de Blijde Inkomst van bisschop Karel van Croÿ. Nog steeds op het bestuurlijk lager niveau van het decanaat zijn er enkele lijsten bewaard van geëxcommuniceerden

23. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373. - Niet alle pastoors dienden de ingevulde vragenlijst terug in.

24. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 372.

25. *Ibidem*.

26. *Ibidem*.

27. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 170 r°-179 v°.

28. *Ibidem*, ff. 180 r°-188 v°.

29. *Ibidem*, ff. 190 r°-197 v°.

30. *Ibidem*, ff. 129 r°-138 v°.

31. *Ibidem*, ff. 210 r°-222 v°.

32. *Ibidem*, ff. 223 r°-234 v°.

33. *Ibidem*, ff. 235 r°-243 v°.

34. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 109 r°-128 v°. - De rekening werd afgesloten te Gistel op 11 juli 1542 en te Doornik op 13 november 1542.

en interdict-gestraften, namelijk voor de parochies in de decanaten Brugge in 1393³⁵ en Oudenburg in 1393³⁶ en 1451³⁷.

* *

*

Vanuit de hoger beschreven hoofdzakelijk onuitgegeven instrumenten die voor het bisdom Doornik ter beschikking staan om het evoluerend aantal parochies te volgen binnen de periode 1400-1559 hebben wij de parochie-lijsten in het standaardwerk van JACQUES Fr. (*Le diocèse de Tournai (1690-1728) et ses divisions archidiaconales et décanales de 1331 à 1789*, Brussel, 1973) onderzocht, aangevuld en zondig verbeterd. Het hierna volgend overzicht geeft de resultaten van ons onderzoek.

A. AARTSDIACONAAAT DOORNIK (1400-1559)

1. DECANAAT DOORNIK

63 parochies

Het standaard-referentiewerk van Jacques telde 63 parochies in het decanaat Doornik voor de hier bestudeerde periode van 1400-1559. Ons onderzoek sluit aan bij zijn resultaten.

De 63 parochies zijn: Aix, Auchy, Bachy, Baisieux, Beuvry, Blandain, Bourghelles, Bouvines, Brillon, Bruyelle, Calonne³⁸, Camphin-en-

35. Bergen, Rijksarchief, *Familie Errembault de Dudzeele*, voorlopig nr. 487, ff. 1 r°-28 v°. - Zie Vleeschouwers-Van Melkebeek M., *Aperçu*, p. 425-426.

36. Bergen, *l.c.*, ff. 29 r°-86 v°.

37. Gent, Rijksarchief, *Gedeponeerd fonds Bisdom en Sint-Baafs*, K 2563. - Zie Vleeschouwers-Van Melkebeek, *Aperçu*, p. 426-427.

38. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], [14e eeuw], 1455 en [voor 1560].

Pévèle³⁹, Cappelle-en-Pévèle⁴⁰, Chercq⁴¹, Chéreng, Cobrieux, Cysoing⁴², Dons, Doornik O.-L.-V.⁴³, Doornik Sint-Jakob⁴⁴, Doornik Sint-Katherina⁴⁵, Doornik Sint-Kwinten⁴⁶, Doornik Sint-Margareta⁴⁷, Doornik Sint-Maria-Magdalena⁴⁸, Doornik Sint-Nicasius⁴⁹, Doornik Sint-Piatus⁵⁰, Doornik Sint-Pieter⁵¹, Dusempierre⁵², Ere, Espain, Esplechin, Froidmont, Froyennes⁵³, Genech, Gruson, Hertain, Hollain, Howardries, Jollain, Lamain, Landas, Lecelles, Lesdain, Louvil⁵⁴, Marquain⁵⁵, Mouchin, Nivelles⁵⁶, Nomain, Orchies, Orcq⁵⁷, Rongy, Rosult, Rumegies, Rumes, Saint-Amand-les-Eaux, Saméon, Taintignies, Templeuve-en-Pévèle, Thun-Saint-Amand, Velvain, Wannehain⁵⁸, Wez, Willemeau.

De parochie Bouvines wordt in de rekeningen van de officialiteit van de 16e eeuw eveneens aangeduid als Pont-à-Bouvines. De parochie Chercq wordt in dezelfde 16e-eeuwse rekeningen aangeduid als de parochie van Sint-Andreas te Doornik⁵⁹. De parochie Dons wordt

39. Niet vermeld in de pouillé's van 1331, 1362 en 1455.

40. Niet vermeld in de pouillé's van 1362, [14e eeuw] en [voor 1560].

41. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], [14e eeuw], 1455 en [voor 1560], noch in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit de 15e eeuw.

42. Niet vermeld in de pouillé's van 1331, 1362 en 1455.

43. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], 1455 en [voor 1560].

44. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], 1455 en [voor 1560].

45. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], 1455 en [voor 1560].

46. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], 1455 en [voor 1560].

47. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], 1455 en [voor 1560].

48. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], 1455 en [voor 1560].

49. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], 1455 en [voor 1560].

50. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], 1455 en [voor 1560].

51. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], 1455 en [voor 1560].

52. Niet vermeld in de pouillé's van 1331, 1362, [voor 1364], [14e eeuw], 1455 en [voor 1560].

53. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1331], [14e eeuw], 1455 en [voor 1560].

54. Niet vermeld in de pouillé's van 1331, 1362 en 1455.

55. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], [14e eeuw], 1455 en [voor 1560].

56. Niet vermeld in de pouillé van 1455.

57. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364], [14e eeuw], 1455 en [voor 1560].

58. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

59. Zie ook Warichez, *o.c.*, p. 233, n. 1 (Bouvines) en p. 225, n. 2 (Chercq).

in de 15e eeuw enkel als Dons aangetroffen in de rekeningen van de officialiteit. De 16e-eeuwse rekeningen van deze rechtbank duiden deze parochie beurtelings aan als Dons en als Maulde. Hetzelfde fenomeen speelt voor de parochie Dusempierre die in de 16e eeuw de benamingen heeft van Dusempierre en van Saint-Maur.

2. DECANAAT HELKIJN

*32 parochies tot 1462, 33 vanaf 1462;
34 in 16e*

Jacques telde 32 parochies. Volgens ons onderzoek zijn er 33 parochies in de late 15e eeuw en 34 parochies in de 16e eeuw. Jacques hield voor de 15e en 16e eeuw geen rekening met de parochie Lannoy, noch voor de 16e eeuw met de parochie Esquelmes. De kerk en het altaar van Lannoy⁶⁰ werden op 14 november 1462 door Willem Filastre, bisschop van Doornik en abt van Sint-Bertijns, gewijd. Blijkens de rekeningen van de officialiteit werd in de 16e eeuw de parochie *Esquelmes juxta Ramegnies* of Esquelmes toegevoegd⁶¹ bij de 33 parochies uit de late 15e eeuw.

De parochies uit de 15e eeuw zijn: Avelgem, Bailleul, Bossuit, Dottignies, Estaimbourg, Estaimpuis, Évregnies, Heestert, Helkijn, Hem, Herseaux, Kooigem, Lannoy⁶², Leers, Luigne, Lys-lès-Lannoy, Moen, Moeskroen, Néchin, Outrijve, Pecq, Ramegnies, Roubaix, Saily-lès-Lannoy, Saint-Léger, Sint-Denijs, Spiere, Templeuve, Toufflers, Tourcoing, Warcoing, Wattrelos, Willems.

60. Doornik, Rijksarchief, *Cartulaires*, 75, f° 107 r°. - Zie Vleeschouwers C. en Vleeschouwers-Van Melkebeek M., *Regesten der cartularia van het bisdom Doornik (Rijksarchief Doornik, Cartularia 68-75) (Stein, 3910-3916)*. I. *Cartularium* 75, in: *Archief en Bibliotheekwezen in België*, 1973, 44, p. 210-211, nr. 232.

61. Rijsel, A.D.N., 14 G 101, ff. 76 r°, 83 r°, 94 r°.

62. Niet vermeld in de pouillé's van 1331, 1362, [voor 1364], [14e eeuw], 1455, 1465 en [voor 1560]. - Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1476/1477 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 12658, 12863, 15685).

3. DECANAAT KORTRIJK

42 parochies

Jacques telde 42 parochies. Ons onderzoek bracht geen nieuwe parochies aan het licht.

De 42 parochies zijn: Aalbeke, Bavikhove, Bellegem, Beveren, Bissegem, Bousbecque, Dadizele, Deerlijk, Desselgem, Geluwe, Gullegem, Halluin, Harelbeke, Heule, Hollebeke, Houthem, Hulste, Komen, Kortrijk Sint-Maarten⁶³, Kuurne, Lauwe, Ledegem, Lendeledé, Linselles, Machelen, Marke, Menen⁶⁴, Moorsele, Neuville-en-Ferrain, Olsene⁶⁵, Ooigem, Rekkem, Rollegem, Roncq, Sint-Baafs-Vijve, Sint-Eloois-Vijve, Waregem, Wervik, Wevelgem, Wielsbeke, Zulte, Zwevegem.

4. DECANAAT RIJSEL

53 parochies

Jacques telde 49 parochies. Blijkens ons onderzoek horen in de 15e en 16e eeuw ook de parochies Englos, Escobecques, Fâches en Tressin⁶⁶ tot het decanaat Rijsel, wat het totaal op 53 parochies brengt.

De 53 parochies uit de 15e eeuw zijn: Annappes, Anstaing, Ascq, Beaucamps⁶⁷, Bondues, Capinghem, Croix, Deûlémont, Emmerin, Englos⁶⁸, Ennetières-en-Weppes, Erquinghem-le-Sec, Esco-

63. Niet vermeld in de pouillé van [voor 1364].

64. Niet vermeld in de pouillé van [voor 1364].

65. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

66. Jacques (*o.c.*, p. 58, r. 23) sloot ten onrechte de parochie Tressin in bij het decanaat Seclin.

67. Vermeld in de pouillé's van 1331, 1362, [14e eeuw], 1465 zonder Englos, in de pouillé van [voor 1364] naast Englos, in de pouillé's van 1455 en van [voor 1560] als een dubbelparochie Beaucamps-Englos. - Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1447/1448, 1473/1474 en 1474/1475 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 2746, 3424, 9202, 10494, 10731, 10880).

68. Niet vermeld in de pouillé's van 1331, 1362 en [14e eeuw]. - Vermeld als deel van dubbelparochie Beaucamps-Englos in de pouillé's van 1455 en [voor 1560]. - Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1461/1462, 1474/1475 en 1476/1477 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 5535, 10995, 12424).

becques⁶⁹, Esquermes, Fâches⁷⁰, Fives⁷¹, Flers, Frelinghien, Hallennes-lès-Haubourdin, Haubourdin, Hellemmès, Houplines, Lambersart, Le Maisnil, Lesquin, Lezennes, Ligny⁷², Lomme, Lomporet, Loos⁷³, Marcq-en-Barœul, Marquette, Mouvaux, Pérenchies, Prêmesques, Quesnoy-sur-Deûle, Radinghem⁷⁴, Rijsel Sint-Andreas, Rijsel Sint-Katherina, Rijsel Sint-Maria-Magdalena, Rijsel Sint-Mauritius, Rijsel Sint-Pieter, Rijsel Sint-Salvator, Rijsel Sint-Stefaan, Ronchin, Santes, Sequedin, Tressin⁷⁵, Verlinghem, Wambrechies, Wasquehal, Wavrin, Wazemmes.

Jacques telde Englos en Fâches niet als afzonderlijke parochies, maar beschouwde ze ten onrechte als deel van de respectieve parochies Beaucamps-Englos en Fives-Fâches⁷⁶. In de rekeningen van de officialiteit zijn Beaucamps, Englos, Fâches en Fives autonome pa-

69. Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1461/1462 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nr. 4993) en uit 1520/1521 en 1530/1531 (Rijsel, A.D.N., 14 G 102, f° 35 v°; 14 G 104, ff. 49 r°, 66 r°, 84 v°).

70. Vermeld als deel van dubbelparochie Fâches-Fives in de pouillé's van de [14e eeuw], 1455, 1465 en [voor 1560]. - Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1473/1474 en 1474/1475 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 9688, 11529).

71. Niet vermeld in de pouillé's van 1331 en 1362. - Vermeld als deel van dubbelparochie Fâches-Fives in de pouillé's van de [14e eeuw], 1455, 1465 en [voor 1560]. - Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1446/1447, 1447/1448, 1461/1462, 1470/1471, 1473/1474, 1474/1475 en 1476/1477 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 241, 2548, 2778, 2853, 2888, 4661, 5179, 7190, 7249, 7267, 7280, 7653, 9424, 9505, 9557, 9684, 9695, 10493, 10879, 11102, 11216, 11278, 11297, 11298, 11300, 11454, 12584, 12630, 12718, 12790, 12839, 12932, 13066, 13071, 13072, 13167).

72. Niet vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw.

73. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

74. Vermeld als deel van dubbelparochie Radinghem-Escobecques in de pouillé van 1455.

75. Niet vermeld in de pouillé van [voor 1560].

76. Ook Platelle H., *Les paroisses du décanat de Lille au Moyen Age*, in: *Mélanges de Science Religieuse*, 25, 1968, p. 77, n. 3 drukte ten onrechte het vermoeden uit dat zowel Fâches en Fives als Beaucamps en Englos doorheen de gehele middeleeuwen als jumelage-parochies bleven bestaan. Weliswaar gaf Warichez J., *o.c.*, p. 143 "la cure de Fâches et Five" aan, in 1455. - In 1223 (Doornik, Rijksarchief, *Cartulaires*, 68, f° 27 v°) werd bevestigd dat de pastoor van Fâches de zielzorg had over de parochie van Fives.

rochies. Deze splitsing van jumelage-parochies had reeds lange tijd voor 1561 plaats⁷⁷, en wel van in de 15e eeuw.

DECANAAT SECLIN

30 parochies in 15e eeuw, 29 in 16e

Jacques telde 31 parochies, waaronder de parochie Tressin die hij ten onrechte insloot in het decanaat Seclin in plaats van in dat van Rijsel. Met andere woorden: na weglating van Tressin blijven er 30 parochies over binnen het decanaat Seclin. Ons onderzoek beaamt dit resultaat voor de 15e eeuw.

De 30 parochies voor de 15e eeuw zijn: Allennes, Annœullin⁷⁸, Antreuille, Attiches, Avelin, Bauvin-Provin⁷⁹, Bersée, Camphin-en-Carembault, Carnin, Carvin⁸⁰, Chemy⁸¹, Ennevelin, Fretin, Gondécourt, Herrin, Houplin-Liéchin⁸², Mérignies, Meurchin, Mons-en-Pévèle, Noyelles-lès-Seclin, Péronne-en-Mélantois, Phalempin, Pont-à-Marcq⁸³,

77. Jacques, *o.c.*, p. 67, n. 1 zag dit pas in 1561 gebeuren, bij de oprichting van het nieuwe bisdom Doornik.

78. Niet vermeld in de pouillé van 1331.

79. Dubbelparochie in de pouillé's van 1331, 1362, [14e eeuw], 1455 en 1465. Eveneens dubbelparochie in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1446/1447, 1461/1462, 1470/1471, 1473/1474, 1474/1475 en 1476/1477 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 198, 705, 5483, 8033, 9734-9736, 9813, 10842, 11312, 11330, 12606, 12807).

80. Niet vermeld in de pouillé van 1331.

81. Niet vermeld in de pouillé van [voor 1560]. - Jacques, *o.c.*, p. (32-)33, n. 3, sluit ten onrechte Chemy en Wavrin in bij de parochies die na 1369 in het decanaat Rijsel achterbleven. In 1369 was het precies de pastoor van Chemy die als eerste landdeken van Seclin werd aangeduid.

82. In de pouillé's van 1331, 1362, [voor 1364], [14e eeuw] en 1455 wordt enkel Liéchin vermeld. Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1446/1447, 1447/1448, 1461/1462, 1473/1474, 1474/1475 en 1476/1477 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 850, 879, 2332, 2768, 5176, 9450, 9625, 9718, 11184, 11237, 11238, 11286, 11351, 11416, 12734-12736, 13069) onder de benaming Liéchin, in de rekening van diezelfde officialiteit uit 1473/1474 (*Rekeningen*, nr. 9427) onder de benaming Houplin en in de rekening van deze officialiteit uit 1476/1477 (*Rekeningen*, nr. 12652) onder de benaming Houplin Liéchin. - Houplin en Liéchin (*Lesquin*) zijn onderscheiden parochies in de pouillé van [voor 1560].

83. Niet vermeld in de pouillé's van 1331 en 1362.

Pont-à-Vendin, Sainghin-en-Mélantois, Seclin, Templemars, Thumeries⁸⁴,
Tourmignies, Wahagnies⁸⁵, Wattignies.

In de 16e eeuw vindt een jumelage plaats tussen de parochies Thumeries
en Wahagnies, wat het aantal parochies van het decanaat Seclin
brengt op 29.

Het decanaat Seclin telde bij zijn oprichting in 1369 31 parochies.
Sainghin-en-Mélantois hoorde er bij de oprichting niet bij, maar
Wavrin wél. Wavrin keerde tussen 1369 en 1455⁸⁶ van het decanaat
Seclin terug naar dat van Rijsel⁸⁷. Omgekeerd is tussen 1369 en 1455
Sainghin-en-Mélantois van het decanaat Rijsel overgegaan naar dat
van Seclin. Thumeries en Wahagnies waren in 1369 afzonderlijke
parochies, wat in de 15e eeuw blijkens de rekeningen van de officialiteit
nog steeds het geval was. In de 16e eeuw vormden Thumeries en
Wahagnies, zoals hoger aangeduid, een jumelage-parochie. In 1511⁸⁸,
1520⁸⁹ en 1531⁹⁰ moest de parochie van Wahagnies geldelijke steun
inzamelen.

84. Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1446/1447 en
1470/1471 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 708, 7448, 7637,
8051).

85. Niet vermeld in de pouillé's van 1331, 1362, [voor 1364], [14e eeuw] en 1455. -
Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1446/1447 en 1447/
1448 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 831, 2438, 4589). - In
een pouillé van 1465 (Gent, Rijksarchief, *Gedeponeerd fonds Bisdom en Sint-Baafs*,
R 213, ff. 113 r°-153 v°) en in de pouillé van [voor 1560] wordt Wahagnies slechts
vermeld als kapel.

86. Warichez, *o.c.*, p. 161-162: Wavrin (décanat de Lille).

87. Platelle H., *Les paroisses du décanat de Lille au Moyen Age*, p. 71.

88. Rijsel, A.D.N., 14 G 100, f° 17 r° (rekening officialiteit Doornik uit 1511/1512):
Questa parrochialis ecclesie de Wahegnyes, taxata ad 34 s., solvit 34 s.

89. *E.l.*, 14 G 102, f° 2 r° (rekening officialiteit Doornik uit 1520/1521): Questa
parrochialis ecclesie Sancti Bartholomei de Wahaignies, taxata ad 34 s., solvit 34 s.

90. *E.l.*, 14 G 104, f° 21 v° (rekening officialiteit Doornik uit 1530/1531): Questa
parrochialis ecclesie de Wahegnyes, taxata ad 34 s., solvit 34 s.

B. AARTSDIACONAAAT BRUGGE (1400-1559)

DECANAAT BRUGGE

51 parochies

Jacques telde 47 parochies. Blijkens ons onderzoek zijn er 51 parochies in de 15e eeuw. In de 16e eeuw⁹¹ verliest het decanaat Brugge drie parochies (Hoeke, Muide en Westkapelle) aan het decanaat Aardenburg maar krijgt er drie andere (Beernem, Oedelem en Sint-Joris-ten-Distel) voor in de plaats. Het aantal parochies blijft derhalve gelijk.

De 51 parochies in de 15e eeuw zijn: Assebroek, Brugge O.-L.-V., Brugge Sint-Baafs, Brugge Sint-Donatiaan⁹², Brugge Sint-Gillis, Brugge Sint-Jakob, Brugge Sint-Salvator, Brugge Sint-Walburga, Brugge begijnhof de Wijngaard, Brugge Magdalena-hospitaal⁹³, Brugge Potterie-hospitaal⁹⁴, Brugge Sint-Janshospitaal, Damme O.-L.-V., Damme

91. De rekeningen van de officialiteit van Doornik uit de 16e eeuw duiden Brugge Sint-Kristoffel en Male aan als plaatsen waar een strafbare en vervolgte daad had plaatsgevonden. Gewoonlijk wijst dit op parochies, in deze beide gevallen slechts op kapellen. - Brugge, Sint-Kristoffel (rekening officialiteit Doornik uit 1511/1512: Rijssel, A.D.N., 14 G 100, f° 111 r°) slaat op de Sint-Kristoffelkapel van het ambacht der vrije viskopers in Brugge. De kapel wordt vermeld in de pouillé van 1455 (Warichez, o.c., p. 42: Capella sancti Christophory). Deze kapel wordt weliswaar in een vonnis van de Raad van Vlaanderen van 28 juli 1480 (Brugge, Rijksarchief, *Oorkonden met blauw nummer*, 8592) aangeduid als "eene capelle ghefundeert in Sente Christoffelkerke binder voors. stede van Brugghe", maar de Sint-Kristoffelkerk komt in geen enkele pouillé voor. In deze kapel werd dagelijks een gelezen mis opgedragen en op drie feestdagen in het jaar werden drie gezongen missen gevierd. De Sint-Kristoffel-parochie wordt niet vermeld bij Deharveng en de Ghellinck, *Répertoire des paroisses*, p. 153 (*Bruges*). - Male (rekening officialiteit Doornik uit 1528/1529: Rijssel, l.c., 14 G 103, f° 132 v°) wordt niet als parochie vermeld in een der pouillé's of lijsten, noch bij Deharveng en de Ghellinck, o.c., p. 289 (*Malderen, Malempré*). In de pouillé van 1455 (Warichez, o.c., p. 22) wordt in het kasteel van Male een kapelanij vermeld onder de parochie Sint-Kruis.

92. Niet vermeld in de pouillé's van [voor 1364] en 1455.

93. Niet vermeld in de pouillé's van [14e eeuw] en [voor 1560].

94. Niet vermeld in de pouillé's van 1331, 1362, [voor 1364], [14e eeuw] en [voor 1560].

Sint-Katherina⁹⁵, Dudzele, Hoeke, Houtave, Jabbeke, Knokke, Koolkerke, Koudekerke (Heist), Lissewege, Loppem, Meetkerke, Muide, Nieuwmunster, Oostkamp, Oostkerke, Ramskapelle, Ruddervoorde, Schaarp hout (Blankenberge), Sijsele, Sint-Andries, Sint-Jans-op-de-Dijk, Sint-Katelijne Brugge⁹⁶, Sint-Kruis Brugge, Sint-Michiels Brugge⁹⁷, Sint-Pieters-op-de-Dijk, Sint-Trudo-Odegem⁹⁸, Snellegem, Stalhille, Uitkerke, Varsenare, Vlissegem⁹⁹, Waardamme, Wenduine, Westkapelle, Wingene, Zedelgem¹⁰⁰, Zuienkerke, Zwevezele.

Jacques sloot binnen de stad Brugge ten onrechte volgende parochies niet in: Brugge begijnhof de Wijngaard, Brugge Magdalena-hospitaal, Brugge Potterie-hospitaal, Brugge Sint-Janshospitaal, hoewel de pouillé's van 1455 en 1465 elk van deze parochies vermeldten met een *curatus*¹⁰¹. Ook begreep Jacques niet dat, wanneer

95. In de 15e eeuw wordt de parochie *Sancta Katherina (juxta) Dam* vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1461/1462, 1479/1480 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 5812, 14393, 14405, 14511, 14611, 14734, 14838, 15003, 16171, 16207, 16246, 16266, 16267) en in deze uit de 16e eeuw uit 1511/1512 en uit 1519/1520 (Rijssel, A.D.N., 14 G 100, f° 121 r°; 14 G 101, ff. 147 r°, 148 v°, 149 v°). - Er waren binnen het aartsdioonaat Brugge vijf parochies met het patrocinium Sint-Katherina, waarvan drie in het decanaat Brugge, namelijk Sint-Katelijne (*Sancta Katharina juxta Brugas*), Damme Sint-Katherina (*Sancta Katherina juxta Dam*) en Knokke (*Knocke Sancte Catherine*) (Warichez, *Etat bénéficial*, p. 31 n. 5 vermeldt ten onrechte de heilige Margareta als patroonheilige van Knokke. De pouillé uit 1465 vermeldt Knokke met het patrocinium Sint-Katherina (zie voor verdere vermeldingen van Sint-Katherina in Knokke: De Flou K., *Woordenboek der toponymie van Westelijk Vlaanderen*, 14, Brugge, 1933, kol. 602)). Bovendien was er zowel in het decanaat Aardenburg als in het decanaat Oudenburg een parochie met het patrocinium Sint-Katherina: beide parochies heetten *Sancta Katherina West*, en slaan respectievelijk op Sint-Katherina-bij-Oostburg in het decanaat Aardenburg (zie verder noot 136) en op West-Sint-Katherina in het decanaat Oudenburg (zie verder noot 163).

96. Niet vermeld in de pouillé van 1455.

97. Niet vermeld in de pouillé van [voor 1364].

98. Niet vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw.

99. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

100. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

101. Jacques, *o.c.*, p. 45, rr. 12-15; Warichez, *o.c.*, p. 36 (Vinea Brugensis: unus curatus), p. 24 (Cura beate Marie Magdalensis: curatus), p. 38 (Hospitale sancti Johannis: curatus), p. 23 (Hospitale de Potteria: curatus). Ook de pouillé's van 1331 en 1362 beschouwden de Wijngaard, het Magdalena- en het Sint-Janshospitaal als *beneficia cum cura*. - Zie ook Deharveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 153, alwaar deze vier parochies mede opgesomd worden.

Strubbe¹⁰² een te Brugge tussen 1198 en 1200 opgerichte "S.Pietersparochie" vermeldde, deze uitspraak sloeg op de parochie Sint-Pieters-op-de-Dijk¹⁰³ met het gevolg dat Jacques ten onrechte tussen de Brugse stadsparochies een Sint-Pietersparochie inlaste¹⁰⁴. Bovendien vermeldde Jacques niet de parochie van Sint-Katherina te Damme, hoewel zowel de pouillé's van 1455¹⁰⁵ en 1465 als de vragenlijsten van de pastoors uit 1527¹⁰⁶ en de rekeningen van de landdeken van Brugge uit 1551/1552, 1552/1553 en 1553/1554¹⁰⁷ deze parochie ingesloten hadden in hun lijsten¹⁰⁸.

In de 15e eeuw heet Blankenberge in de rekeningen van de officialiteit eveneens Schaarphout en Heist heet soms Koudekerke. In de 16e eeuw zijn de benamingen Blankenberge en Heist meer ingeburgerd. Wat nu de 16e eeuw betreft, blijkt enige tijd voor 1527 een uitwisseling van drie parochies te hebben plaatsgehad tussen het decanaat Brugge en het decanaat Aardenburg. De vragenlijsten uit 1527, ingevuld door de pastoors van het Brugse Vrije¹⁰⁹, vermelden Beernem, Oedelem en Sint-Joris-ten-Distel onder het decanaat Brugge. Tevoren lagen deze drie parochies in de zuidwestelijke hoek van het decanaat Aardenburg. Daarentegen rangschikte in 1527 de pastoor van Westkapelle, voorheen uit het decanaat Brugge, zichzelf in het decanaat Aardenburg¹¹⁰. De rekeningen van de landdeken van Brugge uit 1551/1552, 1552/1553 en 1553/1554¹¹¹ bevestigen de toestand waarbij Beernem, Oedelem en Sint-Joris-ten-Distel wel tot het decanaat Brugge

102. Strubbe Eg. I., *De parochies te Brugge voor de XIIe eeuw*, in: A. Hodüm, N. Huyghebaert en Eg. I. Strubbe (ed.), *Studies over de kerkelijke en kunstgeschiedenis van West-Vlaanderen opgedragen aan Z.E.H. Michiel English*, Brugge, 1952, p. 379.

103. Jacques, *o.c.*, p. 46, r. 10.

104. *Ibidem*, p. 45, r. 7.

105. Warichez, *o.c.*, p. 27.

106. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 98 v°-99 v°.

107. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 372.

108. Zie ook: Deharveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 172 (Damme, Sainte-Catherine).

109. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 63 r°-65 v° (Beernem); ff. 92 r°-93 v° (Oedelem) en ff. 97 v°-98 r° (Sint-Joris-ten-Distel).

110. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 59 r°-60 v°. - De pastoor van Hoeke antwoordde niet en Muide wordt niet vermeld.

111. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 372: Beernem, Oedelem en Sint-Joris-ten-Distel worden opgesomd maar Hoeke, Muide en Westkapelle niet.

behoorden, maar Hoeke, Muide en Westkapelle niet meer. De rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560¹¹² bevestigen hunnerzijds de toestand waarbij Hoeke, Muide en Westkapelle behoorden tot het decanaat Aardenburg. Deze drie parochies, oorspronkelijk uit het decanaat Brugge, moeten derhalve afgetrokken worden van het aantal parochies van het decanaat Brugge voor de 16e eeuw, maar Beernem, Oedelem en Sint-Joris-ten-Distel moeten toegevoegd worden aan het decanaat Brugge voor de 16e eeuw.

DECANAAT AARDENBURG

*30 parochies tot 1461, 31 vanaf 1461;
35 in 16e*

Jacques telde 37 parochies. Blijkens ons onderzoek zijn er in de 15e eeuw 30 parochies voor de oprichting van de parochie Middelburg in 1461, 31 parochies na 1461. In de 16e eeuw verliest het decanaat Aardenburg drie parochies (Beernem, Oedelem en Sint-Joris-ten-Distel) aan het decanaat Brugge maar krijgt er drie andere (Hoeke, Muide en Westkapelle) voor in de plaats. In de 16e eeuw komen er vier nieuwe parochies bij: Watervliet (1504), Breskens of Breskenszand (1510), Nieuwvliet (1527) en Oudeman (1553).

In de 15e eeuw horen volgende parochies tot dit decanaat: Aardenburg O.-L.-V.¹¹³, Aardenburg Sint-Baafs, Adegem, Beernem¹¹⁴,

112. Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371: Hoeke (ff. 187 v°, 190 v°, 193 v°, 197 v°), Muide (ff. 188 r°, 196 v°), Westkapelle (ff. 181 r°, 188 r°, 192 v°, 196 v°). - De pouillé van [voor 1560] vermeldt de drie parochies Hoeke, Muide en Westkapelle ten onrechte nog steeds onder het decanaat Brugge ([Huguet] (ed.), *Liste des bénéfices*, p. 202; Jacques, *o.c.*, p. 45-46) alsook de drie parochies Beernem, Oedelem en Sint-Joris-ten-Distel onder het decanaat Aardenburg ([Huguet] (ed.), *Liste*, p. 205-206, 208; Jacques, *o.c.*, p. 42-43).

113. De kerk werd afgebroken in 1625 (Beekman A. A., *Het bisdom Doornik*, in: *Geschiedkundige Atlas van Nederland. De kerkelijke indeeling omstreeks 1550 tevens kloosterkaart*, III, 's-Gravenhage, 1923, p. 102-103).

114. Voor 1527 afgestaan aan het decanaat Brugge. - Zie hoger, noot 109.

Beniardskerke *alias* Coxyde¹¹⁵, Cadzand¹¹⁶, Eeklo, Gaternisse¹¹⁷ met haar succursaal IJzendijke¹¹⁸ (vanaf 1455), Groede *alias*

115. Beniardskerke werd door de Sint-Elizabethvloed van november 1404 weliswaar sterk aangetast, maar overleefde (Gottschalk, *Historische Geografie*, I, p. 203, 209). - Vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit 1447/1448, uit 1461/1462, 1479/1480 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 3706, 6014, 14494, 14641, 16320), in de rekening van de vicarissen-generaal uit 1487/1488 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 319 v°), in de vragenlijst van de pastoors uit het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 16 r°-17 r°), in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 187 v°, 197 r°) en in de pouillé van [voor 1560]. - In 1583 liep al het land van Coxyde onder water en Coxyde zou nooit meer herrijzen (Gottschalk, *Historische Geografie*, I, p. 5; II, p. 220-221).

116. Vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit 1446/1447, 1447/1448, 1461/1462, 1470/1471, 1473/1474, 1474/1475, 1479/1480 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 1002, 1003, 1312, 3626, 3628, 3631, 3637, 3701, 3770, 3785, 5645, 5807, 5832, 5835, 5866-5870, 5894, 5899, 5953, 6005, 8179, 8261, 8292, 8293, 8306, 9900, 9913, 9983, 11565, 11659, 11676, 11692, 11701, 11702, 11737, 14429, 14473, 14579, 14959, 15554, 16103, 16110), in de vragenlijsten van de pastoors uit het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 13 r°-15 v°), in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 187 v°, 197 v°) en in de pouillé van [voor 1560].

117. De parochie Gaternisse bleef behouden na de grote overstroming van de winter van 1375/1376 (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 163-164). Na de stormvloed van 1404 bleef enkel een deel van de parochie Gaternisse bewaard (*Ibidem*, I, p. 202). - De parochie van Gaternisse wordt vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit 1461/1462, 1473/1474, 1474/1475, 1479/1480 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 5928, 9975, 11662, 11705, 14740, 14938, 16083), in de vragenlijsten van de pastoors uit het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 21 v°-23 r°), in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 182 v°, 187 v°, 197 v°) en in de pouillé van [voor 1560]. - Volgens Beekman, *o.c.*, p. 108 en volgens Gottschalk, *Historische Geografie*, II, p. 210, verdrong Gaternisse voor altijd in november 1570. De parochianen van Gaternisse gingen dan ter kerke in Noormanscapelle (Gottschalk, *l.c.*, II, p. 210 n. 3).

118. IJzendijke wordt vermeld als *submersa* in de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1429/1430 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 172 r°), maar niet vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik, noch uit de 15e noch uit de 16e eeuw, en evenmin in de pouillé's van 1460 en 1465 noch in de vragenlijst der pastoors van het Brugse Vrije uit 1527. IJzendijke had de overstroming van de winter van 1375/1376 overleefd maar lag aan de uiterste rand van het overstromingsgebied (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 163-164, 166, 174). In 1403 was dit vroeger lid van de Londense Hanze ten dode opgeschreven en het zieltogend stadje verdween in de Sint-Elizabethvloed van 1404 (*Ibidem*, I, p. 187, 201). De stad was totaal verwoest. Het beeld van Sint-Kristoffel kon slechts met veel moeite uit de kerk gered

Moorskerke¹¹⁹, Hanekenswerve¹²⁰, Heile¹²¹, Lapscheure¹²², Maldegem,

worden (*ibidem*, I, p. 207-209)). In 1455 waren de kerkmeesters en parochianen van IJzendijke erin geslaagd de kerk terug op te bouwen en onder dak te brengen. Jan Chevrot, bisschop van Doornik, liet in 1455 kerk en kerkhof inzegenen. Ook regelde hij dat, zolang de kerk geen eigen pastoor kon onderhouden, de pastoor van Gaternisse tijdelijk de zielszorg moest op zich nemen (Doornik, Rijksarchief, *Cartulaires*, 75, ff. 120 v°-121 r°; Vleeschouwers, *Regesten*, nr. 201, p. 201). In 1459 en in 1471 (Doornik, *l.c.*, *Cartulaires*, 75, ff. 121 r°, 121 r°-v°; Vleeschouwers, *Regesten*, nrs. 207, p. 203-204 en 254, p. 217) werd de pastoor van Gaternisse aangesteld met zielszorg voor het *appendicium* IJzendijke. Na 1587 ontwikkelde zich op de schorren bij het voormalige IJzendijke de tegenwoordige plaats van die naam (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 221). - Zie Deharveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 251.

119. Niet vermeld in de pouillé van 1331. - Volgens Gottschalk, *o.c.*, I, p. 29 n. 1, 104 n. 3, 129, 156) wordt Moorskerke voor het eerst als parochie vermeld in 1364. Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1446/1447, 1470/1471, 1476/1477, 1479/1480 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 1019, 1021, 1169, 8353, 12569, 13215, 13304, 14560, 14601, 14609, 14659, 14738, 14747, 14889, 14895, 14985, 15002, 15009, 15839, 15954, 16117, 16132), in de rekening van de vicarissen-generaal uit 1487/1488 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 316 v°), in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1511/1512, 1519/1520, 1528/1529 en 1530/1531 (Rijsel, A.D.N., 14 G 100, ff. 102 r°, 113 r°; 14 G 101, ff. 161 r°, 163 v°; 14 G 103, ff. 138 r°, 150 v°, 155 v°, 165 v°; 14 G 104, f° 108 r°), in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 19 v°-21 r°) en in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 188 r°, 191 r°, 191 v°, 192 r°, 197 r°). Niet vermeld in de pouillé van [voor 1560]. - In 1583 ging het oude Groede ten onder door vrijwillig doorsteken van de dijken (Beekman, *o.c.*, p. 108-109). - Zie ook Jacques, *o.c.*, p. 43, n. 4.

120. Vermeld in de pouillé van 1460 (Warichez, *o.c.*, p. 315), in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1447/1448, 1461/1462, 1470/1471, 1474/1475, 1476/1477 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 3707, 3708, 5637, 5753, 8210, 8223, 8253, 8291, 11738, 13227, 13305, 14958, 16116), in de rekening van de vicarissen-generaal uit 1487/1488 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 319 r°), in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, ff. 23 v°-24 r°), in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 183 v°, 187 v°, 196 v°) en in de pouillé van [voor 1560]. - Gottschalk, *Historische Geografie*, II, p. 220-221 vermeldt de heropbouw van Hanekenswerve onder de naam Draaibrug na het onder water lopen van Hanekenswerve in 1583 door dijk-doorsteking.

121. In 1461 nam het groeiende Middelburg de pastorale rechten over van Heile (Deharveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 232). - Heile bleef nochtans actief als parochie, blijkens de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1476/1477 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nr. 12568) en uit 1519/1520 (Rijsel, A.D.N., 14 G 101, f° 143 r°). Vermeld in de pouillé van [voor 1560]. - Beekman, *o.c.*, p. 104 vermeldt de kerk in de buurt van (Oud) Heile.

122. In 1583 liep Lapscheure onder water door het doorsteken der dijken (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 220).

Middelburg in *Flandria* (vanaf 1461)¹²³, Moerkerke, Nieuwkerk *alias* Groede-Oost¹²⁴, Oedelem¹²⁵, Oosmanskapelle¹²⁶, Oosmanskerke¹²⁷,

123. In 1461 werd Middelburg een parochie (Deherveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 232). Middelburg (*in Flandria*) wordt vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit 1473/1474, uit 1479/1480 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 9974, 14409, 14619, 14921, 14942, 14968, 15614), in de rekening van de vicarissen-generaal uit 1487/1488 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 317 r°, 317 v°), in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 29 r°-30 r°) en in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 184 r°, 187 r°, 191 v°, 196 r°). Niet vermeld in de pouillé's van 1465 en van [voor 1560]. - Het Middelburg in *Flandria* behoort nu tot de gemeente Maldegem (België, prov. Oost-Vlaanderen) en is te onderscheiden van het Middelburg in Nederland, prov. Zeeland, eiland Walcheren. - Zie Beekman, *o.c.*, p. 104-105; Deherveng en de Ghellinck, *Répertoire*, p. 232; Gottschalk, *o.c.*, II, p. 80.

124. Vermeld in een renterol van omstreeks 1270 (Gottschalk, *Historische Geografie*, II, p. 244, n. 2), in de pouillé van 1362, in de pouillé van [voor 1364] (als Groede), in een oorkonde van januari 1366 (Doornik, Rijksarchief, *Cartulaires*, 74, f° 79 r°), in de pouillé van de [14e eeuw] als *submersa*, in de pouillé van 1460 (Warichez, *o.c.*, p. 315), in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1446/1447, 1461/1462, 1470/1471 en 1479/1480 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 1103, 5754, 8146, 8164, 8296, 8361, 14668), uit 1511/1512 (*Nieuwerkerke*: Rijsel, A.D.N., 14 G 100, f° 112 r°; *Nieuwerkerke sive Groeda*: *ibidem*, ff. 113 v°-114 r°), 1519/1520 (*Nieuwerkerke juxta Oostburch*: Rijsel, *l.c.*, 14 G 101, f° 112 v°) en 1528/1529 (*Nieuwerkerke juxta Groeda*: Rijsel, *l.c.*, 14 G 103, f° 138 r°; *Nieuwerkerke juxta Oostburch*: *ibidem*, ff. 141 r°, 142 v°, 150 v°, 153 v°), in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 18 r°-19 r°), in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 183 r°, 197 r°), en ten slotte vermeld in de pouillé van [voor 1560]. - Waarschijnlijk in 1582/1583 door onderwaterzettingen ten onder gegaan (Beekman, *o.c.*, p. 108), zou Nieuwkerk nooit meer herrijzen (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 221).

125. Voor 1527 afgestaan aan het decanaat Brugge. - Zie hoger, noot 109.

126. Oosmanskapelle of Noormanskapelle: niet vermeld in de pouillé's. - Herbouwd in 1391 met het puin van de verdrinken kerk van Oostmanskerke (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 181), opnieuw vernietigd door de Sint-Elizabethvloed van 1404 (*ibidem*, p. 202), werd Oosmanskapelle herbouwd in de tweede helft der 15e eeuw. In 1523 klaagt de pastoor over gebrek aan inkomsten omdat de parochie grotendeels overstromd is (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 157-158). - Vermeld in de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1559/1560 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 197 r°).

127. De parochie Oosmanskerke viel ten offer aan de zee in de grote winteroverstroming van 1375/1376 (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 163, 166-167, 180-181). In 1391 werd de kerk zelf gesloopt. Het materiaal diende om binnendijks een nieuwe kapel (Oosmanskapelle) te bouwen. - Vermeld in de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1429/1430 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 171 v°, 174 v°) als een parochie in functie, aangezien er boeten geïnd worden van een parochiaan. In de pouillé's van 1460 en 1465 echter vermeld als *submersa*, zonder aanslagsom. In 1466 lag Oosmanskerke nog buitendijks (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 72, n. 1). Niet vermeld in de rekeningen van

Oostburg Sint-Baafs¹²⁸, Oostburg Sint-Elooi, Schoondijke¹²⁹, Sint-Jan-in-Eremo¹³⁰, Sint-Joris-ten-Distel¹³¹, Sint-Kruis, Sint-Laureins-in-Eremo¹³², Sint-Margriete¹³³, Sluis O.-L.-V.¹³⁴, Sluis Sint-

de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw, wel vermeld in deze uit 1511/1512 (Rijsel, A.D.N., 14 G 100, f° 118 r°) alsook in de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 (Brugge, *l.c.*, f° 188 v°) en in de pouillé van [voor 1560].

128. Beekman, *o.c.*, p. 107: de kerk is te niet gegaan na 1604.

129. Vermeld in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 56 r°-58 v°) en in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 183 r°-v°, 188 r°, 197 r°). - Het oude Schoondijke is tenondergegaan door de onderwaterzetting van 1582-1583. Het tegenwoordig Schoondijke ontstond pas na 1651 (Beekman, *o.c.*, p. 108; Gottschalk, *o.c.*, p. 221).

130. Niet vermeld in de pouillé van 1331, wel in deze van 1362, [voor 1364], van de [14e eeuw], 1460, 1465 en in de pouillé van [voor 1560], zonder aanslagsom. - De parochie van Sint-Jan-in-Eremo ging ten onder in de grote winteroverstroming van 1375/1376 (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 163). In 1427/1428 kon een nieuw dorp Sint-Jan-in-Eremo ontstaan (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 28, 30). - Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1447/1448, 1461/1462, 1470/1471, 1473/1474, 1476/1477, 1479/1480 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 3533, 3652, 5764, 8165, 9928, 9952, 13259, 13327, 14887, 14888, 15020, 16259) en uit 1511/1512 (Rijsel, A.D.N., 14 G 100, f° 120 r°), in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 48 r°-52 r°) en in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 187 r°, 196 v°).

131. Heet *submersa* in de pouillé van de [14e eeuw]. Niet vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit de 15e eeuw. Voor 1527 afgestaan aan het decanaat Brugge (zie hoger, noot 109). Vermeld onder het decanaat Aardenburg in de pouillé van [voor 1560].

132. Niet vermeld in de pouillé's van 1331 en 1362. Vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1447/1448, 1461/1462, 1470/1471, 1474/1475 en 1479/1480 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 3570, 5706, 5810, 8195, 8251, 8360, 10657, 14447, 14503, 14557, 14992) en uit 1511/1512 en 1530/1531 (Rijsel, A.D.N., 14 G 100, ff. 116 v°, 135 v°; 14 G 104, ff. 127 r°, 134 r°), in de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1559/1560 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 196 r°) en in de pouillé van [voor 1560], zonder aanslagsom.

133. Vermeld als *Sancta Margareta Oest* in de pouillé's van [voor 1364] en van de [14e eeuw], als *Sancta Margarita iuxta Moer* in de pouillé's van 1331, 1362 en 1460 (Warichez, *o.c.*, p. 319, waar de parochie *submersa* heet te zijn zonder aanslagsom), als *Sancta Margareta (ten) Poldere* in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1506/1507 (Rijsel, A.D.N., 14 G 106, f° 33 r°) en uit 1519/1520 (Rijsel, A.D.N., 14 G 101, f° 120 r°, alwaar per vergissing *Sancta Maria poldere* vermeld is), in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 24 v°-26 r°), in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1528/1529 (Rijsel, A.D.N., 14 G 103, ff. 134 r°, 136 v°, 154 v°) en uit

Jan¹³⁵, West-Sint-Katherina *alias* Sint-Katherina-bij-Oostburg¹³⁶,
Wulpen¹³⁷.

1530/1531 (Rijsel, A.D.N., 14 G 104, ff. 108 r°, 111 v°), als *Terra Sancte Margarete* in de rekening van de officialiteit van Doornik uit 1511/1512 (Rijsel, A.D.N., 14 G 100, f° 129 v°), als *Sancta Margareta Oostburch* in de rekening van de officialiteit van Doornik uit 1530/1531 (Rijsel, A.D.N., 14 G 104, f° 131 r°), als *Sancta Margareta* in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en uit 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 187 r°, 192 v°, 196 v°) en als *Sancta Margareta juxta Ardebourg* in de pouillé van [voor 1560]. Niet vermeld in de pouillé van 1465 noch in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw. - Gottschalk, *o.c.*, II, p. 63, 81-82 stelt ten onrechte dat de parochie Sint-Margriete uit de 13e eeuw zich zou hebben ontwikkeld tot een stadje, genaamd Roeselare, dat vervolgens verdween door de overstroming van 1375/1376. - Het is een feit dat de parochie Nieuw-Roeselare omstreeks 1243 gesticht werd door Goswijn van Roeselare, poorter van Gent. Reeds in 1242 wenste deze poorter een kerk te stichten (Doornik, Rijksarchief, *Cartulaires*, 68, ff. 23 v°-24 r°; *e.l.*, Kathedraal, *Kapittelarchief*, cartularium D, f° 70 v°). Die kerk wordt in 1243 vermeld (Doornik, Kathedraal, *l.c.*, Cartularium C, ff. 82 r°-v°; Gottschalk, *o.c.*, I, p. 67). In maart 1248 was de kerk weliswaar gebouwd maar kon Goswijn niet voldoende inkomsten waarborgen voor de pastoor (Doornik, Rijksarchief, *Cartulaires*, 68, f° 24 r°; *e.l.*, Kathedraal, *Kapittelarchief*, cartularium D, ff. 70 r°-v°) en stond daarom in 1275 zijn collatie-recht af aan de bisschop van Doornik (Doornik, Rijksarchief, *Cartulaires*, 71, f° 15 r°; 73, f° 11 v°; 70, ff. 13 r°-v°; 69, p. 38). Nieuw-Roeselare wordt niet vermeld in de pouillé van 1362, noch in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit de 15e en 16e eeuw. Het ging definitief ten onder in de overstroming van 1375/1376. Het Transport van Vlaanderen van 1408 somt Roeselare op bij de verdrinken en verloren plaatsen (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 209). In de pouillé's van 1460 en 1465 heet de parochie Nieuw-Roeselare *submersa et destructa* te zijn. - Het is eveneens een feit dat de parochie Sint-Margriete sedert de 13e eeuw de abt van de Sint-Baafsabdij te Gent als *patronus* kende (pouillé van [voor 1364]). Deze abt moest derhalve niet tot 1404 wachten om "het recht van het patronaat over Sint-Margriete te verkrijgen" (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 82). Er is geen sprake op het parochiaal vlak van een "dubbele benaming Roeselare/Sint-Margriet" (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 68). - Nieuw-Roeselare ging in de grote winteroverstroming van 1375/1376 ten onder (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 163) en is nooit meer herrezen, al bleef Nieuw-Roeselare als parochie vermeld worden in de onderscheiden pouillé's vanuit het traditionele juridische standpunt dat de parochie ooit zou kunnen herrijzen. De pouillé's van 1460 (Warichez, *o.c.*, p. 316) en van 1465 duiden wel aan dat Nieuw-Roeselare niet enkel *submersa* is, maar ook *destructa*. - Sint-Margriete verdween, net als Nieuw-Roeselare, door de overstroming van 1375/1376. Een kwarteeuw later, in 1399, herrees Sint-Margriete in de Sint-Margrietpolder om vijf jaren later, in 1404, opnieuw ten onder te gaan (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 186-188, 202). De parochie Sint-Margriete werd een derde maal heropgericht in 1470, nu in de Sint-Kruispolder (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 81-82).

134. Niet vermeld in de pouillé's van 1331 en 1362. - Beekman, *o.c.*, p. 105-106 : de kerk is ingestort in 1577-1578.

135. Niet vermeld in de pouillé's van 1331 en 1362.

136. De parochie *Sancta Katharina West* of *Sancta Katharina juxta Oostburch*, m.a.w. de parochie West-Sint-Katherina *alias* Sint-Katherina-bij-Oostburg in het decanaat Aardenburg, is zorgvuldig te onderscheiden, zowel van de parochie Damme Sint-

Het decanaat Aardenburg kende in de 14e, 15e en 16e eeuwen een bewogen nederzettingsgeschiedenis, vooral door stormvloed, overstromingen en oorlogsfeiten. Parochies verdwenen onder de golven, herrezen in sommige gevallen dank zij inpoldering maar niet noodzakelijkerwijze op het oude site of onder de zelfde benaming.

Katherina in het decanaat Brugge (zie hoger noot 95) als van de parochie West-Sint-Katherina in het decanaat Oudenburg, ten zuidoosten van Oostende (zie verder noot 163). - De parochie West-Sint-Katherina *alias* Sint-Katherina-bij-Oostburg in het decanaat Aardenburg wordt vermeld in de pouillé's van 1331 en 1362 als *Sancta Katherina in Oestburg*. In de grote overstroming van de winter van 1375/1376 ging Sint-Katherina-bij-Oostburg ten onder (Gottschalk, *Historische Geografie*, I, p. 163, 166-167) en wordt derhalve in de pouillé van de [14e eeuw] vermeld als *Oest Sancte Catherine* en *submersa*. Omstreeks 1400 werd de kerk van Sint-Katherina herbouwd dank zij de inpoldering van de Dierkinsteepolder (Gottschalk, *l.c.*, I, p. 186, 188) maar verdween een tweede keer in de stormvloed van 19 november 1404 (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 202). Wellicht werd de parochie West-Sint-Katherina *alias* Sint-Katherina-bij-Oostburg heropgericht in 1465, bij de drooglegging van de Cathelinepolder (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 82). In de pouillé's van 1460 (Warichez, *o.c.*, p. 319) en 1465 heet de parochie (vermeld als *Sancta Katherina West*) nog steeds *submersa*, zonder aanslagsom. De parochie wordt niet vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw. Blijkens de rekening van de officialiteit van Doornik uit 1511/1512 zijn de benamingen *Sancta Katherina West* en *Sancta Katherina juxta Oostburch* duidelijk synoniemen om dezelfde parochie West-Sint-Katherina *alias* Sint-Katherina-bij-Oostburg aan te duiden (Rijssel, A.D.N., 14 G 100, ff. 123 r°, 156 r°). In de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 52 v°-53 v°) heet de parochie *Sancta Catherine juxta Oostburg*. Dezelfde parochie wordt zowel in de rekening van de officialiteit van Doornik uit 1530/1531 (Rijssel, *l.c.*, 14 G 104, f° 104 v°) als in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 188 v°, 192 r°, 197 r°) enkel nog vermeld als *Sancta Catherine West*. In de pouillé van [voor 1560] heet de parochie *Oost beate Catherine*. - In 1583 liep Sint-Katherina-bij-Oostburg onder water (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 220-221: het aldaar door Gottschalk plots vermelde "St-Catherine bij Damme" is een duidelijke lapsus van deze auteur. Uiteraard hoorde hier Sint-Katherina-bij-Oostburg te staan en niet het veel zuidwestelijker gelegen Damme Sint-Katherina, uit het decanaat Brugge (zie hoger noot 95)). - Ten onrechte aanvaardde Beekman, *o.c.*, p. 102 enkel het bestaan van één parochie West-Sint-Katherina, namelijk deze uit het decanaat Oudenburg. Hierdoor beïnvloed, vermeldden Deharveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 439 ook enkel het West-Sint-Katherina in het decanaat Oudenburg, met verwaarlozing van de gelijknamige parochie in het decanaat Aardenburg. - De verwarring stijgt ten top wanneer in het standaard-referentiewerk van Jacques West-Sint-Katherina als parochie in het decanaat Aardenburg niet meer weerhouden wordt en ten onrechte als synoniem beschouwd wordt van Beniardskerke *alias* Coxyde (Jacques, *Le diocèse de Tournai*, p. 99, 101 en 118).

137. Vermeld als enige parochie op het eiland Wulpen in de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1429/1430 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 172 r°, 175 r°), in de rekening van de zegelaar te Brugge van de Doornikse officialiteit uit 1441/1442 (Rijssel, A.D.N., 14 G 107bis, f° 41 v°) en in de pouillé's van 1460 en 1465 (De parochies Avenkerke-in-Wulpen, Reingersdorp-in-Wulpen en Westende-

De winteroverstroming van 1375/1376 was fataal voor meerdere parochies in het decanaat Aardenburg. IJzendijke kon zich in het midden der 15e eeuw herstellen, maar dan slechts als een *appendicium* van de parochie Gaternisse¹³⁸. Nieuw-Roeselare overleefde de overstroming van 1375/1376 niet. De parochie heet *submersa et destructa* in de pouillé's van 1460 en 1465. De parochie Sint-Margriete¹³⁹, sedert de 13e eeuw volkomen onderscheiden van de parochie van Nieuw-Roeselare, maar waarmede Gottschalk Sint-Margriete verwarde, ging haar eigen weg. De parochie van Sint-Maria-ten-Hamere was eveneens het slachtoffer van de grote winteroverstroming van 1375/1376 en verdween voor altijd¹⁴⁰. Dezelfde overstroming van 1375/1376 verwoestte onherstelbaar de parochie Sint-Nikolaas-in-Vaarne¹⁴¹. In 1509 poogde Jeroen Laurijn de oude parochie te doen herleven¹⁴², maar pas in 1553 slaagde de Sint-Pietersabdij te Gent hierin, in de Oudemanspolder¹⁴³. Deze plaats heette later Waterland-Oudeman¹⁴⁴ of Oudeman¹⁴⁵. Ook Watervliet werd in die zelfde overstroming van 1375/1376 vernietigd¹⁴⁶. De parochie heette dan ook *submersa* te zijn

Wulpen heten in beide pouillé's *submersa* te zijn. De parochies Briele-in-Wulpen en Oostende-in-Wulpen worden in geen van beide pouillé's meer vermeld). - De enige op het eiland Wulpen aanwezige parochie Wulpen wordt verder vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1447/1448, 1461/1462, 1479/1480 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 3636, 3779, 6040, 14666, 14911, 15937) en in de rekening van de vicarissen-generaal van bisschop Jan Monissart uit 1487/1488 (Brugge, *l.c.*, f° 317 v°). Blijkens de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1559/1560 (Brugge, *l.c.*, f° 197 v°) ontbreekt het deze parochie aan belangstelling vanwege gegadigde priesters (*caret possessore*). - Zie Deharveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 444.

138. Zie hoger, noot 118.

139. Zie hoger, noot 133.

140. Gottschalk, *o.c.*, I, p. 5, 163. - De pouillé's van 1460 en 1465 vermelden het als *submersa et penitus destructa*, een nuance tegenover het eenvoudige *submersa*.

141. Gottschalk, *o.c.*, I, p. 163, 173.

142. Gottschalk, *o.c.*, II, p. 149.

143. *Ibidem*, p. 200.

144. *Ibidem*, p. 221. - Zie Deharveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 337-338, 389, 434.

145. Vermeld in de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1559/1560 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 197 r°) en in 1582 (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 217-218).

146. Gottschalk, *o.c.*, I, p. 163.

volgens de pouillé's van 1460 en 1465¹⁴⁷. In 1504 werd deze parochie nieuw hersticht¹⁴⁸.

Het eiland Wulpen verdween in 1516¹⁴⁹, na een erg bewogen geschiedenis. Toen was er slechts één parochie op het eiland, namelijk Sint-Lambrecht, de patroonheilige van het vroegere Oostende-in-Wulpen. Dit was de toestand, zeker sedert de stormvloed van 1477¹⁵⁰, maar mogelijkwijze reeds sedert voor 1435¹⁵¹. In de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit de 15e eeuw en in de pouillé's van 1460 en 1465 is er slechts sprake van de parochie Wulpen¹⁵².

147. Watervliet wordt niet vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit de 15e eeuw.

148. Gottschalk, *o.c.*, II, p. 165.

149. Gottschalk, *o.c.*, II, p. 140, 166, 185.

150. Gottschalk, *o.c.*, II, p. 93.

151. *Ibidem*, II, p. 93.

152. Aanvankelijk, in de 13e eeuw, waren er op dit eiland 5 parochies: Avenkerke-in-Wulpen, Briele-in-Wulpen, Oostende-in-Wulpen, Reingersdorp-in-Wulpen en Westende-in-Wulpen. Gottschalk, *o.c.*, I, p. 5; II, p. 130 stelt ten onrechte dat er slechts 4 parochies waren op het eiland Wulpen. Zij identificeert Avenkerke-in-Wulpen met Briele-in-Wulpen (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 115, 121 n. 1, 160-161) en verwaarloost de duidelijke informatie van de pouillé van 1362 over de twee *patroni*, de abten van de Sint-Baafsabdij te Gent en van Saint-Quentin-en-l'Ile. Briele-in-Wulpen had als *patronus* de abt van Saint-Quentin-en-l'Ile, terwijl de overige vier parochies als *patronus* de abt van de Sint-Baafsabdij te Gent hadden. De pouillé's van 1331 en 1362 vermelden de 5 parochies met een aanslagsom. De parochie Reingersdorp-in-Wulpen, die omstreeks 1335 voor het grootste deel overstroomd (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 130, 159) was, had zich blijkbaar hersteld. De pastoor van de parochie Reingersdorp-in-Wulpen bekam van de bisschop van Doornik omstreeks 1335 de *unio* of versmelting van deze parochie met deze van Westende-in-Wulpen, met de zielszorg voor beide parochies onder de pastoor van Reingersdorp. In april 1345/1346 (Gent, Rijksarchief, *Sint-Baafsabdij te Gent*, oorkonden op datum, 5 april 1345/1346) bevestigde bisschop Jan des Prets deze toestand. Daar de parochie van Reingersdorp-in-Wulpen ver verwijderd was van die van Westende-in-Wulpen en deze van Briele-in-Wulpen minder verwijderd was, moest de pastoor van Reingersdorp-in-Wulpen een praktische regeling treffen met de pastoor van Briele-in-Wulpen voor ziekenbezoek en doopsel van kinderen in de parochie van Westende-in-Wulpen (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 160-161). In de pouillé van [voor 1364] is bij de 4 parochies van de Sint-Baafsabdij de apostille *submersa* ingeschreven. De pouillé van de [14e eeuw] vermeldt Avenkerke-in-Wulpen als belast en Briele-in-Wulpen als *submersa*, vermeldt Oostende-in-Wulpen en Westende-in-Wulpen niet en geeft geen aanslagsom bij Reingersdorp-in-Wulpen. In 1404, bij de Elizabethvloed, werd vermoedelijk de westelijke helft van het eiland weggeslagen (Gottschalk, *o.c.*, I, p. 202). In 1516 verdween het hele eiland.

In de 16e eeuw heeft niet enkel een uitwisseling plaats van drie parochies met het decanaat Brugge (Aardenburg neemt Hoeke, Muide en Westkapelle over van Brugge¹⁵³ en staat Beernem, Oedelem en Sint-Joris-ten-Distel af aan het decanaat Brugge¹⁵⁴) maar verschijnen bovendien nieuw of opnieuw gestichte parochies (in ingepolderde kustgebieden), zoals Breskens of Breskenszand¹⁵⁵ (1510), Nieuwvliet¹⁵⁶ (1527), Oudeman¹⁵⁷ (1553) en Watervliet¹⁵⁸ (1504).

DECANAAT OUDENBURG

43 parochies tot 1434, 44 vanaf 1434

Jacques telde 43 parochies. In 1434¹⁵⁹ is echter een "Oostende nieuw" opgericht als parochie naast het bestaande Oostende, van dan af

153. Zie hoger, noten 110, 111 en 112.

154. Zie hoger, noot 109.

155. Reeds in 1487 waren er plannen om te Breskenszand een parochie te stichten. De kerk werd gebouwd tussen 1511/1512 en 1518 (Gottschalk, *o.c.*, II, p. 104, 130, 151-152, 166). - De parochie Breskenszand wordt vermeld in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1519/1520 en 1528/1529 (Rijsel, A.D.N., 14 G 101, ff. 114 r°, 134 r°, 162 v°; 14 G 103, f° 140 r°) en in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 188 v°, 197 r°). De pastoor van Breskenszand antwoordde niet op de vragenlijst van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, *l.c.*, *Nieuw Kerkarchief*, 373). Breskenszand wordt niet vermeld in de pouillé van [voor 1560].

156. Gesticht in 1527/1528, verwoest door een springvloed in november 1530 en herbouwd in 1533 (Gottschalk, *Historische Geografie*, II, p. 142, 165, 168, 176, 207). - Vermeld in de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1559/1560 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 192 v°). - Het oorspronkelijke dorp Nieuwvliet lag verder noordwestelijk dan het tegenwoordige (Beekman, *o.c.*, p. 107: gesticht omstreeks 1658; Gottschalk, *o.c.*, p. 142, n. 5). - Zie ook Jacques, *o.c.*, p. 43, n. 4.

157. Vermeld in de rekening van de landdeken van Aardenburg uit 1559/1560 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 197 r°). - Als parochie was Oudeman of Waterland-Oudeman de opvolger van het vergane Sint-Nikolaas-ten-Vaarne.

158. Vermeld in de rekeningen van de landdeken van Aardenburg uit 1532/1533 en 1559/1560 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, ff. 188 v°, 197 r°) en in de pouillé van [voor 1560].

159. Oostende was reeds voor 1438 een eerste maal landinwaarts herbouwd en werd nogmaals herbouwd in 1438 (Verhulst A., *Het landschap in Vlaanderen in historisch perspectief*, Antwerpen, [1965], p. 48; Idem, *Histoire du paysage rural en Flandre de l'époque romaine au XVIIIe siècle*, Brussel, 1966, p. 72). - Oostende nieuw wordt vermeld in de pouillé van 1455 (Warichez, *o.c.*, p. 178) en in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1461/1462, 1470/1471, 1473/1474, 1474/1475, 1476/

“Oostende oud”¹⁶⁰ genoemd.

De 44 parochies zijn: Aarleboutskapelle (Slijpe), Aatrijke, Beerst, Bekegem, Bovekerke, Bredene, Eernegem, Ettelgem, Gistel, Handzame, Lichtegem, Keiem, Klemskerke, Koekelare, Kortemark, Leffinge, Leke, Lichtervelde, Lombardsijde, Mannekensvere, Middelkerke, Moere, Onkenvliet, O.-L.-V.-Testrep (Mariakerke)¹⁶¹, Oostende (later Oostende oud), Oostende nieuw, Oudenburg, Roksem, Schore, Snaaskerke, Stene, Stuivekenskerke, Torhout¹⁶², Vladslo, Werken, Westende,

1477, 1479/1480 en 1480/1481 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 5838, 8263, 8271, 9970, 9990, 11673, 11682, 11698, 13319, 14603, 15530, 15848, 15931, 16026, 16262), in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, f° 165 r°) en in de staat der bijdragen voor de Blijde Inkomst van bisschop Karel van Croÿ uit 1540 (Brugge, *l.c.*, 371). Oostende nieuw wordt niet vermeld in de pouillé van [voor 1560]. - Het waren de wetheren van de nieuwe stad Oostende die voor deze parochie het *collatio*-recht hadden (*Priesterlijke benoemingen*, p. 4 in: *Fragmenta*, 2de reeks, 1-2, 1890; Warichez, *o.c.*, p. 178 n. 2). - Zie ook Deharveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 337.

160. De rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1461/1462, 1470/1471 en 1473/1474 vermelden een Oostende oud of *Ostenda antiqua* (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 6067, 6068, 8264, 9965). Oostende oud wordt nog vermeld in de rekening van de officialiteit van Doornik uit 1511/1512 (Rijssel, A.D.N., 14 G 100, f° 130 v°), in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 164 r°-v°), in de staat der bijdragen van het decanaat Oudenburg voor de Blijde Inkomst van bisschop Karel van Croÿ uit 1540 (*ibidem*, 371) en in de rekening van de landdeken van Oudenburg uit 1556/1557 (*ibidem*, f° 137 r°). - De heer van Kleef, heer van Wijnendale, volgde, als *patronus-collator* voor de Sint-Pieterskerk te Oostende, de graaf van Namen op (*Priesterlijke benoemingen*, p. 82 in: *Fragmenta*, 2de reeks, 11-12, 1890; Warichez, *o.c.*, p. 177, n. 3).

161. De parochie van O.-L.-V.-Testrep of Mariakerke wordt vermeld in de registers van geëxcommuniceerden en interdictgestraften uit 1393 en 1451 (Bergen, Rijksarchief, *Familie Errembault de Dudzeele*, voorlopig nr. 487, f° 40 v°; Gent, Rijksarchief, *Gedeponeerd fonds Bisdom en Sint-Baafs*, K 2563, f° 85 v°), in de rekeningen van de zegelaar te Brugge van de Doornikse officialiteit uit 1432/1433 en 1441/1442 (Rijssel, A.D.N., B 20038/19887; 14 G 107bis, f° 34 v°), in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1447/1448 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nr. 1308), in de rekening van de vicarissen-generaal uit 1487/1488 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 371, f° 317 r°), in de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1511/1512 en 1519/1520 (Rijssel, A.D.N., 14 G 100, f° 136 r°; 14 G 101, ff. 134 r°, 136 r°, 142 r°), in de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, *l.c.*, 373, ff. 170 v°-171 v°), in de staat der bijdragen van het decanaat Oudenburg voor de Blijde Inkomst van bisschop Karel van Croÿ uit 1540 (*ibidem*, 371) en in de rekening van de landdeken van Oudenburg uit 1556/1557 (*ibidem*, f° 136 v°). - Zie ook Verhulst, *Het landschap*, p. 48 en Idem, *Histoire du paysage rural*, p. 73.

162. Niet vermeld in de pouillé van [voor 1560].

Westkerke, West-Sint-Katherina¹⁶³, Wilskerke, Zande, Zandvoorde, Zarren, Zerkegem, Zevekote.

In de officialiteitsrekeningen van de 15e en 16e eeuw heet Aarleboutschapelle ook Slijpe. O.-L.-V.-Testrep heet in de 16e eeuw eveneens Mariakerke. Zowel in de 15e-eeuwse als 16e-eeuwse officialiteitsrekeningen prijken beide Oostendes (oud en nieuw) naast elkaar als autonome eenheden.

C. AARTSDIACONAAAT GENT (1400-1559)

DECANAAT GENT

63 parochies

Jacques telde 63 parochies. Ons onderzoek bracht geen wijzigingen aan het licht.

De 63 parochies zijn: Aalter, Afsnee¹⁶⁴, Astene, Baarle, Bachte, Bassevelde, Bellem, Deinze¹⁶⁵, Destelbergen, Desteldonk, Deurle¹⁶⁶,

163. Er bestond, zoals hoger vermeld (zie noot 136), een tweede parochie West-Sint-Katherina (*alias* Sint-Katherina-bij-Oostburg) in het decanaat Aardenburg, ten zuidoosten van Oostburg. Beïnvloed door Beekman, *o.c.*, p. 102, vermeldden Deharveng en de Ghellinck, *o.c.*, p. 439 enkel het bestaan van West-Sint-Katherina in het decanaat Oudenburg met verwaarlozing van de gelijknamige parochie in het decanaat Aardenburg. Ook Jacques, *o.c.*, p. 99, 101, 118 weerhield niet het West-Sint-Katherina in het decanaat Aardenburg dat hij ten onrechte beschouwde als een synoniem voor Beniardskerke. - Het bestaan van de parochie West-Sint-Katherina in het decanaat Oudenburg wordt bevestigd door de rekeningen van de officialiteit van Doornik uit 1446/1447, 1447/1448, 1461/1462, 1470/1471, 1476/1477 (Vleeschouwers-Van Melkebeek (ed.), *Rekeningen*, nrs. 1246, 3489, 3796, 5632, 8226, 13376), door de vragenlijsten van de pastoors van het Brugse Vrije uit 1527 (Brugge, Rijksarchief, *Nieuw Kerkarchief*, 373, ff. 172 r°-173 r°: *Sancta Katharina West*) en door de rekening van de officialiteit van Doornik uit 1530/1531 (Rijssel, A.D.N., 14 G 104, f° 104 v°). Ook in de staat der bijdragen van het decanaat Oudenburg voor de Blijde Inkomst van bisschop Karel van Croÿ uit 1540 (Brugge, *l.c.*, 371: *Sancta Katharina West*) en in de rekening van de landdeken van Oudenburg voor 1556-1557 (*ibidem*, f° 137 v°: *Sancta Catharina*) wordt West-Sint-Katherina nog steeds als parochie omschreven, met zelfs een kapelanij ter ere van Onze-Lieve-Vrouw. De pouillé van [voor 1560] vermeldt wel degelijk nog West-Sint-Katherina met een aanslagbedrag ([Huguet] (ed.), *Liste des bénéfices*, p. 209: *Sta Catharina west xx l.*).

164. Niet vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw.

165. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

166. Niet vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw.

Drongen, Evergem, Gent Heilig-Kerst, Gent O.-L.-V., Gent Sint-Jakob, Gent Sint-Jan, Gent Sint-Maartens-Ekkergergem¹⁶⁷, Gent Sint-Michiels, Gent Sint-Niklaas, Gent Sint-Veerle¹⁶⁸, Hansbeke, Heusden, Kalken, Kanegem, Kaprijke, Knesselare, Laarne, Landegem, Latem, Lembeke, Lochristi, Lotenhulle, Lovendegem, Mariakerke¹⁶⁹, Meigem¹⁷⁰, Mendonk, Merendree, Nazareth, Nevele¹⁷¹, Oosteeklo, Oostwinkel, Petegem, Poeke, Poesele, Ronsele¹⁷², Ruiselede, Sint-Maria-Lerne¹⁷³, Sint-Martens-Lerne, Sleidinge¹⁷⁴, Ursel, Vinderhoute, Vinkt, Vosselare, Waarschoot, Westrem, Wondelgem, Zaffelare, Zeveneken¹⁷⁵, Zeveren¹⁷⁶, Zevergem, Zomergem, Zwijnaarde.

De benamingen Latem, Petegem en Westrem staan voor respectievelijk Sint-Martens-Latem, Petegem-aan-de-Leie en Sint-Denijs-Westrem.

DECANAAT OUDENAARDE

28 parochies

Jacques telde 28 parochies. Ons onderzoek bracht geen wijzigingen aan het licht.

De 28 parochies zijn: Anzegem, Asper, Bevere, Eine, Eke, Elsegem, Gijzelbrechtegem¹⁷⁷, Heurne, Huise¹⁷⁸, Ingooigem, Kaster,

167. Niet vermeld in de pouillé's van 1362 en 1455.

168. Niet vermeld in de pouillé van 1455.

169. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

170. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw]

171. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

172. Niet vermeld in de pouillé's van 1331 en 1362, noch in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw.

173. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

174. Niet vermeld in de pouillé van de [14e eeuw].

175. Niet vermeld in de pouillé van 1362.

176. Niet vermeld in de pouillé van 1362.

177. Niet vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw.

178. Niet vermeld in de pouillé van [voor 1364].

Kerkhove, Kruishoutem, Lede, Moregem, Mullem, Nokere, Ooike, Otegem, Oudenaarde, Ouwegem¹⁷⁹, Petegem, Tiegem, Vichte, Waarmaarde, Wannegem, Wortegem¹⁸⁰, Zingem.

De benaming Petegem staat binnen dit decanaat voor Petegem-aan-de-Schelde.

DECANAAT ROESELARE

32 parochies

Jacques telde 32 parochies. Ons onderzoek bracht geen wijzigingen aan het licht.

De 32 parochies zijn: Aarsele, Ardooie, Beselare, Beveren, Dentergem, Egem, Emelgem, Geluveld, Gits, Gottem, Grammene, Hooglede, Ingelmunster, Izegem, Kachtem, Koolskamp, Markegem, Meulebeke, Moorslede, Oekene, Oeselgem, Oostnieuwkerke, Oostrozebeke, Passendale, Pittem, Roeselare, Rumbeke, Staden, Tielt, Wakken, Westrozebeke, Wontergem.

DECANAAT WAAS

38 parochies

Jacques telde 38 parochies. Ons onderzoek bracht geen wijzigingen aan het licht.

De 38 parochies zijn: Bazel, Belsele, Berlare, Beveren, Burcht¹⁸¹, Daknam¹⁸², Eksaarde, Elversele, Grembergen, Haasdonk, Hamme, Kallo, Kemzeke, Kieldrecht¹⁸³, Kruikebeke, Lokeren, Melsele, Moerbeke,

179. Niet vermeld in de pouillé van [voor 1560].

180. Niet vermeld in de pouillé van 1460.

181. Vermeld onder het decanaat Gent in de pouillé van [voor 1560].

182. Niet vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw.

183. Vermeld als *submersa* in de pouillé van de [14e eeuw]. - Kieldrecht is pas na de stormvloed van 1334 op zijn huidige plaats ingeplant (Gottschalk M.K.E., *De Vier Ambachten en het Land van Saafdinge in de Middeleeuwen*, Assen, 1984, p. 157).

Moerzeke, Nieuwkerken-Waas, Overmere¹⁸⁴, Rupelmonde, Saaftingen O.-L.-V.¹⁸⁵, Saaftingen Sint-Laureins¹⁸⁶, Sinaai, Sint-Gillis-Waas, Sint-Jansteen, Sint-Niklaas, Sint-Pauwels, Stekene, Temse, Tielrode, Uitbergen¹⁸⁷, Verrebroek, Vrasene, Waasmunster, Zele, Zwijndrecht.

De twee parochies van Saaftingen zullen pas omstreeks 1583-1584 ten onder gaan toen de dijken in de heerlijkheid Saaftingen werden doorgestoken¹⁸⁸.

184. Niet vermeld in de pouillé's van 1331 en 1362, noch in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw.

185. Niet vermeld in de pouillé's van 1331 en 1362. Vermeld zonder aanslagsom in de pouillé van [voor 1560].

186. Zie vorige n.

187. Niet vermeld in de rekeningen van de Doornikse officialiteit uit de 15e eeuw.

188. Beekman, *o.c.*, p. 112; Gottschalk M.K.E., *De Vier Ambachten*, p. 544.

Samenvattende tabel.**Aantallen parochies van het bisdom Doornik, 1400-1559**

AARTSDIACONAAAT DOORNIK

DECANAAT	1400-1499	1500-1559	JACQUES 1400-1559
Doornik	63	63	63
Helkijn	32 tot 1462 33 vanaf 1462	34	32
Kortrijk	42	42	42
Rijsel	53	53	49
Seclin	30	29	31
Totalen	220 tot 1462 221 vanaf 1462	221	217

AARTSDIACONAAAT BRUGGE

DECANAAT	1400-1499	1500-1559	JACQUES 1400-1559
Brugge	51	51	47
Aardenburg	30 tot 1461 31 vanaf 1461	35	37
Oudenburg	43 tot 1434 44 vanaf 1434	44	43
Totalen	124 tot 1434 125 van 1434 tot 1461 126 vanaf 1461	130	127

AARTSDIACONAAAT GENT

DECANAAT	1400-1499	1500-1559	JACQUES 1400-1559
Gent	63	63	63
Oudenaarde	28	28	28
Roeselare	32	32	32
Waas	38	38	38
Totalen	161	161	161

PAROCHIES BISDOM DOORNIK

TOTALEN	1400-1499	1500-1559	JACQUES 1400-1559
	505 tot 1434	512	505
	506 van 1434 tot 1461		
	507 van 1461 tot 1462		
	508 vanaf 1462		

* *

*

Blijkens ons onderzoek bleef het aantal parochies binnen het aartsdiaconaat Gent, namelijk 161 tussen 1400 en 1559, volkomen stabiel. Onze resultaten wijken voor dit aartsdiaconaat dan ook niet af van de bevindingen in het standaardwerk van Jacques.

Voor het aartsdiaconaat Doornik kwam Jacques tot een totaal van 217 parochies in de periode 1400-1559. Ons onderzoek brengt het bestaan van 220 parochies aan het licht tussen 1400 en 1461, en 221 tussen 1461 en 1559.

Voor het aartsdiaconaat Brugge kwam Jacques tot een totaal van 127 parochies in de periode 1400-1559. Ons onderzoek nuanceert dit totaal evolutief doorheen de tijd: 124 parochies van 1400 tot 1434, 125 parochies van 1434 tot 1461, 126 parochies van 1461 tot 1499 en 130 parochies tussen 1500 en 1559.

Voor het gehele bisdom Doornik was het aantal parochies in de periode 1400-1559 volgens Jacques 505. Volgens ons onderzoek was dit zo tot 1434. Van 1434 tot 1461 waren er 506 parochies, van 1461 tot 1462 waren er 507 parochies, van 1462 tot 1499 waren er 508 parochies. Tussen 1500 en 1559 waren er 512 parochies binnen het bisdom Doornik.